

Türkiye, Tahıl Anlaşması'nın Sürdürülmesinde Anahtar Bir Rol Oynayabilir Mi? Uluslararası Medya ve Kamu Diplomasisi Ekseninde Bir İnceleme

Arş. Gör. Dr. Emrah Budak | ORCID: [0000-0001-6896-7558](https://orcid.org/0000-0001-6896-7558) | emrahbudak@mersin.edu.tr

Mersin Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Mersin, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/04nqdw39>

Öz

Rusya-Ukrayna Savaşı birçok soruna neden olmuş, savaş sebebiyle Ukrayna'nın tahıl ihracı yapamaması gıda krizine yol açmıştır. Bu krizin önüne geçilmesi için tarafları bir araya getirecek bir müzakere sürecine ihtiyaç duyulmuş, BM ve Türkiye'nin diplomatik girişimleriyle Tahıl Anlaşması imzalanmıştır. Bu çalışmada anlaşmanın imzalanma ve uzatılma süreçlerinde medya nezdinde Türkiye'nin izlediği kamu diplomasisi stratejisine nasıl bakıldığı, anlaşmanın hayata geçirilmesinde nasıl bir rol oynadığı analiz edilmektedir. Çalışma, farklı ülkelerin medyası ve TRT World'ün anlaşmaya ilişkin ürettiği haberleri karşılaştırmalı bir biçimde eleştirel söylem analizi yöntemi ile ele almakta, Türkiye'nin kamu diplomasisine dair saptamalarda bulunmayı amaçlamaktadır. Çalışmada elde edilen veriler değerlendirildiğinde; anlaşma süreçlerinde farklı ülke medyalarında Türkiye'ye anahtar bir rol atfedildiği tespit edilirken gelecekte bu rolü sürdürüp sürdüremeyeceği belirsizliğini korumaktadır. Ayrıca farklı ülke medyaları anlaşmada Türkiye vurgusunu öne çıkarırken TRT World'ün siyasi iktidarı ve lideri önceleyen yaklaşımı dikkat çekmektedir. Uluslararası medya, anlaşmanın geleceğine temkinli yaklaşırken TRT World'ün siyasi iktidarın diplomatik başarısını övmekten öteye geçemediği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Kamu Diplomasisi ve Medya, Gazetecilik, TRT World, Tahıl Anlaşması

Atıf Bilgisi

Budak, E. (2024). Türkiye, Tahıl Anlaşması'nın Sürdürülmesinde Anahtar Bir Rol Oynayabilir Mi? Uluslararası Medya ve Kamu Diplomasisi Ekseninde Bir İnceleme. *Türkiye Medya Akademisi Dergisi*, 4(7), 47-67. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10715691>

Geliş Tarihi	06.01.2024
Kabul Tarihi	26.02.2024
Yayın Tarihi	28.02.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - Turnitin
Etik Bildirim	admin@turkiyemedyaakademisi.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Can Turkey Play a Key Role in Sustaining the Grain Deal? A Study on International Media and Public Diplomacy

Res. Assist. Dr. Emrah Budak | ORCID: [0000-0001-6896-7558](https://orcid.org/0000-0001-6896-7558) | emrahbudak@mersin.edu.tr

Mersin University, Faculty of Communication, Department of Journalism, Mersin, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/04nqdw39>

Abstract

Russian-Ukrainian War caused many problems and Ukraine's inability to export grain due to the war created food crisis. In order to prevent this crisis, a negotiation process was needed to bring the parties together, and the Grain Agreement was signed with the diplomatic initiatives of the UN and Turkey. This study analyzes how Turkey's public diplomacy strategy was viewed by the media during the signing and extension of the agreement and what role it played in the realization of the agreement. The study comparatively analyzes the news produced by the media of different countries and TRT World on the agreement through critical discourse analysis method and aims to make determinations about Turkey's public diplomacy. The data obtained in the study reveals that Turkey has been attributed a key role in the agreement processes in the media of different countries, while it remains unclear whether it will maintain this role in the future. Also, while different country media emphasized Turkey in the agreement, TRT World's approach that prioritizes the government, and the leader is noteworthy. While the international media is cautious about the future of the agreement, TRT World does not go beyond praising the diplomatic success of the government.

Keywords

Public Diplomacy and Media, Journalism, TRT World, Grain Deal

Citation

Budak, E. (2024). Türkiye, Tahıl Anlaşması'nın Sürdürülmesinde Anahtar Bir Rol Oynayabilir Mi? Uluslararası Medya ve Kamu Diplomasisi Ekseninde Bir İnceleme. *Türkiye Medya Akademisi Dergisi*, 4(7), 47-67. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10715691>

Date of Submission	06.01.2024
Date of Acceptance	26.02.2024
Date of Publication	28.02.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	admin@turkiyemedyaakademisi.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Toplumlar tarihsel süreç boyunca birçok savaş ve çatışma yaşamış, bu durumlar farklı birçok soruna ve krize yol açmıştır. Bu tür krizlerin aşılması, yapıcı ilişkilerin kurulması adına devletler, yumuşak güçlerini kullanarak (Nye, 2017) kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Nitekim Riordan (2005, ss.180-191) güçlü iletişim ve diyaloga dayalı kamu diplomasisi stratejisinin, yeni dış politika yaklaşımının bir paradigması olduğunu vurgulamaktadır. Dijitalleşme ile birlikte ülkeler arasında yaşanan gerginliklerin çözümünde “iletişim” gibi somut olmayan unsurlar daha da önem kazanmaktadır (Arguilla ve Ronfeldt, 1999). Diyalogu ve güçlü iletişimi kapsayan bu diplomasi adımları barışçıl çözümleri öne çıkarırken girişimde bulunan ülkelere de devletler ve halklar nezdinde küresel prestij kazandırabilmektedir. Bu noktada krizlerin çözümü için aracılık eden ülkelerin dünya barışına katkı sağlaması ve bunu çeşitli kanallarla uluslararası kamuoyuna duyurması kamu diplomasisinin önemli sac ayaklarını oluşturmaktadır. Çünkü kamu diplomasisi hedef ülkeler ya da küresel alandaki halklarla iletişim kurarak onları etkilemeyi, bu yolla da o ülke yönetimlerinin kararlarına nüfuz edebilmeyi temel almaktadır (Fortner, 1993, s.278). Elbette ki diplomasi faaliyetlerinin algılanması ve tanımlanması sürecinde medya, önemli bir enstrüman olarak öne çıkmakta, ülkelerin medyada yer alma biçimleri kamu diplomasisi adımlarını ölçmede bir turnusol kâğıdı işlevi görmektedir. Yıldırım (2014, s.154), diğer toplumlar ile güçlü ilişkiler kurmanın çağdaş iletişim ve enformasyon araçlarını kullanmak ile mümkün olduğunu aktarmaktadır.

2022 yılında savaşa dönüşen Rusya-Ukrayna gerginliği sürecinde Türkiye'nin kamu diplomasisi ve medya ekseninde nasıl bir rol oynadığının incelenmesinin, Türkiye'nin medya nezdinde kamu diplomasisi profilini saptama konusunda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın devam etmesi Ukrayna tahılının ihracını engellerken dünyayı bir gıda krizine doğru sürüklemiştir. Bu süreçte Ukrayna'nın depolarda bekleyen tahılının dünyaya ihracını sağlayan bir diplomasi adımı atılmıştır. BM ve Türkiye, tahılın Karadeniz üzerinden ihtiyacı olan ülkelere sevkiyatını sağlayan bir öneriyi Rusya ve Ukrayna'ya sunmuş ve iki ülkenin de onayı ile 22 Temmuz 2022'de İstanbul'da Tahıl Anlaşması imzalanmıştır. Bu çalışma, Türkiye'nin bu tahıl sevkiyatı sürecinde yürüttüğü diplomasi trafiğini, rolünü farklı ülkelerin uluslararası medya kanalları (İngiltere: BBC, Avrupa Birliği: Euronews, Rusya: RT, Ukrayna: Ukrinform, Çin: Xinhua, ABD: VoA) ve TRT World özelinde ele almayı amaçlamakta, Türkiye'nin nasıl bir kamu diplomasisi profili çizdiğini karşılaştırmalı bir biçimde incelemeyi hedeflemektedir. Tahıl Anlaşması sürecini temel alan haber içerikleri eleştirel söylem analizi yöntemi ile çözümlenmekte, Türkiye'nin bu süreçteki rolüne nasıl bir bakış açısı getirildiği saptanmaktadır. Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini medya ekseninde ele alan birçok çalışma bulunmaktadır (Barıtçı ve Aydeniz, 2019; Sancak, 2019; Yağmurcu 2019; Köksoy, 2021; Koyuncu, 2021). Sözü edilen çalışmalarda kamu diplomasisi ve medyanın teorik bir çerçevesi çizilmiş, medya çalışanları ile görüşmeler yapılmış, web siteleri

incelenmiştir. Bunun yanı sıra Rusya-Ukrayna Savaşı'nı konu edinen bir araştırmada (Köksoy ve Kavoğlu, 2023), haber içerikleri savaş iletişimi bağlamında ele alınmıştır. Bu çalışma ise güncel ve küresel bir sorun üzerinden haber metinlerini kamu diplomasisi çerçevesinde inceleyerek uluslararası medya ve TRT World'ün bir karşılaştırmasını sunmakta, Türkiye'nin rolüne dair saptamada bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışma şu soruları yanıtlamayı amaçlamaktadır:

1- TRT World dışındaki uluslararası haber kuruluşları Tahıl Anlaşması sürecinde Türkiye'ye nasıl bir rol atfetmektedir?

2- TRT World'ün, Tahıl Anlaşması sürecinde Türkiye'nin rolüne ilişkin bakış açısı ve haber söylemi nasıldır?

3- TRT World ve incelenen diğer uluslararası haber kuruluşlarının Tahıl Anlaşması sürecinde Türkiye'ye yönelik bakış açısında benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

Belirtilen sorulara sözü edilen medya kuruluşlarının ürettiği haberler incelenerek yanıt vermeye çalışılmaktadır. Çalışma iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde kamu diplomasisi ve medya ilişkisine, Rusya-Ukrayna Savaşı ve gıda krizine değinilmekte, ikinci bölümde ise Tahıl Anlaşması'na yönelik haberler analiz edilerek bulgular yorumlanmaktadır.

1. Kamu Diplomasisi ve Medya

Devletler, tarih boyunca uluslararası alanda olumlu imajları ile gündeme gelmek istemiş, bunun için de farklı faaliyetlerde bulunmuştur. Diplomasi olarak adlandırılan bu süreç sivil unsurların (halklar) da dahil olması ile kamu diplomasisine dönüşmüştür (Doster, 2018, s.2; Leonard ve Small, 2005, s.16). Kamu diplomasisi, ülkelerin tanıtım, kendini ifade etme, tez ve gerekçelerini aktarma gibi birçok adımı kapsayan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Williams, 2009, s.218). Tuch (1990, s.3), kamu diplomasisini bir ülkenin fikir, ideal, gelenek, kültür, ulusal çıkar ve politikalarına anlayış getirme amacıyla başka toplumlarla kurduğu iletişim süreci olarak tanımlamaktadır. Dahası kamu diplomasisi faaliyetleri diğer toplumlarla etkileşim sağlamanın yanı sıra onları yönlendirmeyi de temel almaktadır (Yalçıntaş, 2013, s.215). Bu sebeple kamu diplomasisi faaliyetlerinin dahil olduğu iletişim süreçlerinde olumsuz, tahrik edici bir dilden ziyade yapıcı, ikna edici ve olumlu etki bırakacak bir anlayış benimsenmektedir (Ba, 2011, s.44). Elbette ki ülkelerin iyi bir imaj oluşturmaları için güvenilir ve inanılır bir konumda olması gerekmektedir (Cull, 2010, ss.13-16). Dolayısıyla dış politikanın güven verici ve tutarlı olması gerekmektedir. Ayrıca ülkelerin sahip olduğu demokratik yapı, ekonomi, bilim, sanat ve spor alanındaki ilerlemeler ile yardım faaliyetleri küresel alandaki imajını doğrudan etkileyebilmektedir. Nitekim Ekşi'de (2020, s.289) kamu diplomasisini ülkelerin güncel araç ve yöntemlerle tarihini, kültürünü, sanatını, politikalarını dış politikası ekseninde diğer halklara aktarması olarak açıklamaktadır. Bu nedenle ülkelerin iç yapıları ile dış politikasının bütüncül bir biçimde formüle edilmesi etkili bir kamu diplomasisi stratejisi sağlayabilmektedir.

Bir iletişim faaliyeti olarak görülen kamu diplomasisinin önemli aktörlerinden biri medyadır. Medya, teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin etkisiyle (Gölcü ve Dağ, 2021, s.105) diğer uluslara hızlı bir biçimde ulaşabilmekte, haber içerikleri ile hedef ülke halklarıyla iletişim kurma süreci kolaylaşmaktadır. Kamu diplomasisi kavramını ortaya atan Fletcher Diploması ve Hukuk Okulu, kavramı tanımlarken “medyanın uluslararası ilişkilerdeki rolüne” atıfta bulunmaktadır (Tuch, 1990, s.8). Esasında kamu diplomasisinin tanımlarında dahi medya vurgusu öne çıkmaktadır. Kamu diplomasisinin hedef kitlesi olarak halkları temel alması kullanılacak araçların da sivil unsurlar içermesini gerektirmektedir. Bu noktada medyanın da ürettiği içerikler, halklarla birebir temas imkânı sunmaktadır. Gilboa (2002, s.732), küreselleşme ile medyanın geçmişe nazaran daha geniş bir kapsama alanı sağladığını, uluslararası politika ve toplum nezdindeki etki gücünü artırdığını ifade etmektedir. Öyle ki medya, savaş ile çatışmanın körükleyicisi, barış ve çözümün anahtarı olabilmektedir (Seib, 2008, s.12).

Ülkeler politikalarını iletme, sorunlara çözüm bulma, savlarını aktarma amacıyla kendi bünyelerinde haber kuruluşları açmış, bağlı oldukları toplumlar lehinde bir kamuoyu oluşturmayı hedeflemiştir (Budak, 2022, s.2). BBC, VoA (Nisbet ve diğerleri, 2004, s. 22; Yanardağoğlu, 2014, s.124), Euronews (Polonska-Kimunguyi ve Kimunguyi, 2012, s.105), RT (Yabiokov, 2015), Xinhua (Wu, 2016) gibi yayın organları kamuya bağlı bir biçimde kurularak ilgili ülkelerin küresel alandaki sesi olmuşlardır. Bunların yanı sıra son dönemde Türkiye'nin küresel alandaki sesi olması için kurulan TRT World'ün de uluslararası konularda Türkiye'nin görüş ve gerekçelerini aktaran önemli bir misyon üstlendiği görülmüştür. TRT World, “Türkiye'nin pozisyonunu makul bir dille”, doğrulanmış, ispatlanmış bilgilerle küresel alana anlatmayı, “Türkiye'nin dünyaya açılan kapısı” (Baritçi ve Aydeniz, 2019, s.1561) olmayı amaçlamaktadır. Hâl bu iken günümüzde de (2023-Eylül) devam eden Rusya-Ukrayna Savaşı sürecinde barışçıl çözümler ve arabuluculuk konusunda Türkiye'nin nasıl bir kamu diplomasisi stratejisi izlediği, bu stratejinin uluslararası alanda nasıl karşılık bulduğunu ele almak gerekmektedir. Bu noktada farklı ülke medyalarının ve TRT World'ün Rusya-Ukrayna Savaşı ile meydana gelen küresel gıda krizini önlemek için imzalanan Tahıl Anlaşması sürecinde Türkiye'ye hangi açıdan yaklaştığı önem kazanmaktadır.

2. Rusya-Ukrayna Savaşı ve Tahıl Krizi

2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı, birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile başlayan çatışmalarda birçok sivil hayatını kaybetmiş, Ukrayna'dan büyük bir göç yaşanmıştır (Başçılar, Karataş ve Güre, 2022). AB ve ABD, Rusya'nın işgalini kendisine ve müttefiklerine bir tehdit olarak görmüş, karşı adımlar atmış, Rusya'ya çeşitli yaptırımlar getirmiştir (Medyascope, 2022 ve Uygun, 2023). Rusya'ya yönelik ekonomik yaptırımlar ve karşılıklı adımlar enerji fiyatlarının artışına neden olmuştur (Altun ve Tarhan, 2023). Ayrıca Ukrayna, dünyanın dördüncü büyük tahıl üreticisi olma niteliği ile öne çıkmakta, ürettiği tahıl ile “dünyanın ekmek sepeti” olarak

tanımlanmaktadır (Dinçer, 2022). Dünyada üretilen buğdayın %9'u, ayçiçeğinin %42'si ile mısırın %16'sı Ukrayna tarafından ihraç edilmektedir. Savaş ile işgal altında olan Ukrayna, ürettiği tahılın sevkiyatını yapamamış, bu durum gıda fiyatlarını yükseltirken Afrika ve Orta Doğu gibi muhtaç yoksul ülkeleri gıda krizi ile karşı karşıya bırakmıştır (BBC Türkçe, 2022). Dünya Gıda Programı, savaş sebebiyle 345 milyon insanı etkileyecek bir gıda krizini öngörmektedir (Altun ve Tarhan, 2023).

Hâl bu iken savaş yalnızca tarafları değil gıda tedariki açısından tüm dünyayı etkileyen bir soruna dönüşmüştür. Bu sorun karşısında çözüm yolları arayan BM ve Türkiye taraflar arasında bir mekik diplomasisi yürütmüştür. Taraflar bir araya getirilerek Ukrayna tahılının Karadeniz üzerinden güvenli geçişini sağlayacak bir girişim (Tahıl Anlaşması, Karadeniz Tahıl Girişimi, Tahıl Koridoru) üzerinde çalışılmıştır. Yapılan müzakerelerin ardından 22 Temmuz 2022'de İstanbul'da taraflar anlaşarak BM ve Türkiye'nin garantörlüğünde anlaşmayı imzalamıştır. Anlaşma, farklı periyotlarla uzatılmış, 17 Temmuz 2023'te Rusya'nın uzatmama kararı alması ile sona ermiştir. Anlaşmanın imzalandığı süreçten bu yana geçen bir yıllık dönemde yaklaşık 33 milyon ton tahıl diğer ülkelere taşınmıştır (NTV, 2023). Anlaşma sona ermesine rağmen yürürlükte kaldığı süreç boyunca yararlı sonuçlar yaratmış, anlaşmanın sürdürülmesi için çağrılarda bulunulmuştur. Ancak Rusya, yaptırımların kaldırılmamasını gerekçe göstererek anlaşmayı askıya almıştır (Medyascope, 2023). Bu doğrultuda önemli bir küresel misyon üstlenmiş olan Türkiye'nin anlaşmanın öncesi, imzalanması ve yürütülmesinde gösterdiği çabanın medya-kamu diplomasisi açısından incelenmesi Türkiye'nin küresel alan nezdindeki rolünü ortaya çıkarmayı sağlayacak, farklı medya kuruluşları ile TRT World'ün bakış açısını karşılaştırma imkânı tanıyacaktır.

3. Yöntem

Çalışmada tahıl koridorunun açılması ve belirli periyotlar içerisinde yenilenmesi sürecinde Türkiye'nin oynadığı rol ve çabalar uluslararası medya ekseninde kamu diplomasisi açısından ele alınmaktadır. Bu noktada Tahıl Koridoru Anlaşması'nda Türkiye'nin arabulucu rolü ABD (VoA), AB (Euronews), Çin (Xinhua), Rusya (RT), İngiltere (BBC), Ukrayna (Ukrinform) ve Türkiye'nin (TRT World) uluslararası medya araçlarında nasıl tasvir edildiği Teun Van Dijk'in eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenmektedir. Eleştirel söylem analizi uygulanırken yöntemin tüm unsurları irdelenmemekte, makro unsur olan "olay taraflarının değerlendirmeleri" araştırmaya dahil edilmektedir. Nitekim eleştirel söylem analizini uygulayan birçok çalışmada da (Akca, 2004; Koç, 2012; Budak, 2018) yöntemin bazı unsurları temelinde yapılan çözümlemeler dikkat çekmektedir. Örnek olayın birçok ülkeyi etkilemesi olay taraflarının değerlendirilmesinin önemini öne çıkarırken farklı ülkelerin medya kuruluşları ile TRT World'ün karşılaştırılması konusunda söylem analizinin eleştireliliğinin çalışmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmada küresel alanda güçlü olan ülkeler ile olayın taraflarının kamu medyası içerikleri ele alınarak söz konusu ülkelerin bakış açıları test edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada Tahıl Koridoru

Anlaşması'nın ilk imzalandığı tarih öncesini kapsayacak biçimde (22 Temmuz 2022) haziran ayı başlangıcından itibaren Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın tahıl koridorunu yeniden hayata geçirmek için yaptığı Rusya ziyareti (4 Eylül 2023) arasında üretilen haberler (n= 419) incelenmektedir. Haberler incelenirken amaçlı örneklem seçilmekte, Türkiye'nin rolünü kavrayabilmek adına Tahıl Anlaşması sürecinde yalnızca Türkiye'nin diplomatik çabalarına vurgu yapan haberler ele alınmaktadır.

4. Bulgular

Araştırmada yedi haber kuruluşunun İngilizce yayın yapan sayfalarından 419 haber metni incelenmiştir. Haber üretiminde VoA ve TRT World'ün baskın bir rol oynadığı görülmektedir. Haberlerde Rusya-Ukrayna Savaşı ve tahıl koridoru anlaşması ideolojik bir bakış ve resmi söylem çerçevesinde şekillenmektedir.

Medya Kuruluşu	BBC	Euronews	RT	TRT World	Ukrinform	Xinhua	VoA	Toplam
Haber Sayısı	38	43	51	86	49	58	94	419

Tablo 1. İncelenen haberlerin medya kuruluşlarına göre dağılımı

4.1. Olay Taraflarının Değerlendirmeleri

4.1.1. TRT World Dışındaki Kuruluşların Değerlendirmeleri

Haberde olay taraflarının değerlendirmeleri, söz konusu olaya ilişkin yapılan yorumları, dile getirilen görüşleri temsil etmektedir. Bu noktada tarafların değerlendirmesi Türkiye'nin ne tür bir rol oynadığını tespit etme konusunda katkı sağlayabilmektedir. Bu noktada olay taraflarının değerlendirmeleri ele alındığında; TRT World dışındaki haber kuruluşlarında Tahıl Anlaşması'nın imzalanması ve tahılın ihtiyacı olan ülkelere ihracı konusunda Türkiye'nin önemli bir "arabulucu" olduğu, müzakere süreçlerini yürüterek özel bir rol oynadığı sıklıkla vurgulanmaktadır (BBC, 22 Temmuz 2022: "Ukraine war: Deal signed to allow grain exports to resume by sea", 20 Temmuz 2023: "Ukraine grain deal: What has happened to food prices since it ended?"; Euronews, 21 Temmuz 2023: "State of the Union: Ukraine grain deal halted as Latin America comes to Brussels", 7 Nisan 2023: "Global food prices drop by a fifth - but still remain too high"; VoA, 25 Temmuz 2022: "Latest Developments in Ukraine: August 11", 31 Ekim 2022: "Global Food Prices Rise with Ukraine-Russia Agreement in Doubt"; RT, 16 Eylül 2022: "Zelensky wants to exchange Ukrainian soldiers for fertilizer", 22 Temmuz 2022: "Ukraine grain deal signed: Why it matters"; Ukrinform, 12 Haziran 2022: "Russia must stop playing with global hunger - French Foreign Minister", 3 Ağustos 2022: "More grain ships ready to leave Ukrainian ports - Kuleba"; Xinhua, 11 Kasım 2022: "Turkish, Russian defense ministers discuss Ukraine grain deal", 17 Ocak 2023: "Erdogan, Putin discuss grain deal, Türkiye's mediation efforts").

Esasında Tahıl Anlaşmasının nasıl tasvir edildiği de Türkiye'nin arabulucu rolünü ve süreçteki değerini ortaya koyan bir göstergedir. Bu noktada Tahıl Anlaşması'nın taraflar ve küresel alan için oldukça faydalı olduğu aktarılmaktadır. Tahıl Anlaşması, küresel gıda krizinin belirdiği bir dönemde dünya için “bir umut ışığı” (Xinhua, 18 Temmuz 2023: “1st LD: UN chief regrets Russia's decision to end Black Sea grain deal”; RT, 23 Temmuz 2022: “Erdogan's photo with Putin branded 'challenge' to NATO”; BBC, 23 Temmuz 2022: “Ukraine war: Explosions rock Ukrainian port hours after grain deal”; Euronews, 20 Ağustos 2022: “UN chief says Ukraine grain shipments offer 'hope' for the world during visit to Turkey”; VoA, 22 Temmuz 2022: “Agreement Signed on Trapped Ukrainian Grain”), “tek diplomatik ışık” (RT, 22 Temmuz 2022: “Deal struck on Ukraine grain exports”) “barış umudu veren tek başarılı arabuluculuk girişimi” (RT, 31 Ocak 2022: “Turkish peace efforts in Ukraine deserve Nobel Prize – Hungarian FM”), “ender görülen diplomatik bir atılım” (BBC, 7 Ağustos 2022: “Ukraine war: Four more grain ships leave Ukraine as hopes grow for export stability”) olarak betimlenmektedir. Haber içerikleri incelendiğinde; anlaşmanın küresel gıda krizini hafifletme, olası bir barış süreci için bir başlangıç noktası olabilme niteliği dikkat çekerken Türkiye'nin bu anlaşmaya ev sahipliği yapması ve müzakereci yaklaşımı ile tarafları bir araya getirmesi süreçteki önemli rolünü ortaya çıkarmaktadır.

Tahıl Koridoru Anlaşması ile ilgili haberlerde Türkiye ve Türk yetkililerin görüşlerine, demeçlerine sıklıkla yer verildiği görülmektedir (BBC, 18 Mart 2023: “Russia and Ukraine extend grain deal despite disagreement”; Euronews, 22 Temmuz 2023: “Russia targets Ukraine's farm storage sites after days of hitting Black Sea port facilities”; VoA, 21 Temmuz 2023: “Latest in Ukraine: UN Warns of Global Food Crisis as Russia Pounds Ports”; RT, 23 Eylül 2022: “World leaders must talk to Putin and Zelensky – Erdogan”; Ukrinform, 21 Temmuz 2023: “Zelensky, Erdogan discuss efforts to restore operation of Black Sea grain export deal”, Xinhua, 29 Temmuz 2022: “Grain deal may boost Russia-Ukraine trust: Turkish FM”). Bu durum, tahıl koridoru anlaşmasında Türkiye'nin birincil haber kaynaklarından, anlaşmanın güçlü ve söz sahibi taraflarından biri olduğunu doğrulamaktadır. Haber metinlerinde BM ve Türkiye'nin küresel kaygılar sürerken tahıl anlaşmasının imzalanması ve sürdürülmesi için yoğun bir biçimde çalıştığı ifade edilmektedir (BBC, 22 Temmuz 2022: “Food crisis: Ukraine grain export deal reached with Russia, says Turkey”, VoA, 15 Kasım 2022: “Turkey Trying to Persuade Russia to Renew UN Grain Deal”; RT, 22 Temmuz, 2022: “Ukraine grain deal signed: Why it matters”; Ukrinform, 12 Haziran 2022: “Grain exports: Erdogan announces new talks with Zelensky and Putin”; Xinhua, 17 Ocak 2023: “Erdogan, Putin discuss grain deal, Türkiye's mediation efforts”). Haberlerde tahıl koridoru anlaşmasının birçok açıdan fayda getireceği aktarılmaktadır. Bu arabuluculuk sonucunda en temelde Ukrayna'nın silolarda tuttuğu tahılın ihracı ile birlikte ticari faaliyetlere yeniden başlaması söz konusu iken ihtiyacı olan ülkelerin gıdaya erişimi sağlanmakta, gıda fiyatlarının ucuzlamasına önayak olunmaktadır. Ayrıca gemilerde silah taşınım taşımadığının denetlenmesini üstlenen Türkiye, Rusya'nın da bu konudaki kuşkularını gidermektedir. Esasında anlaşmada arabulucu olan Türkiye'nin küresel alandaki gıda

tedariki konusundaki rolü öne çıkarılmakta, Türkiye, savaşın taraflarının çeşitli endişelerinin -özellikle gemilerin güvenli geçişi- giderilmesi açısından da proaktif bir görev üstlenmektedir (BBC, 22 Temmuz 2022: “Ukraine war: Deal signed to allow grain exports to resume by sea”; Euronews, 12 Mayıs 2023: “How important is the Black Sea Grain Initiative?”, 7 Nisan 2023: “Global food prices drop by a fifth - but still remain too high”; VoA, 22 Temmuz 2022: “Agreement Signed on Trapped Ukrainian Grain”; RT, 8 Ağustos 2022: “Global grain prices fall”, 22 Temmuz 2022: “Ukraine grain deal signed: Why it matters”; Ukrinform, 22 Temmuz 2022: “Ukraine, Russia sign UN deal to export grain from Ukrainian ports”, 22 Temmuz 2022: “Grain corridors' for 120 days: details of agreements signed in Istanbul”, Xinhua, 22 Eylül 2022: “Ukraine's agricultural exports under grain deal reach 3.9 mln tons”).

Türkiye'nin tahıl koridoru konusundaki diplomatik girişimleri olayın tarafları açısından övgü ile karşılanmaktadır. Uluslararası medyada BM, ABD, AB, Rusya ve Ukrayna'nın tahıl koridoru konusundaki çabaları için Türkiye'yi övdüğü, Türkiye'ye çözümcü yaklaşımından dolayı şükranlarını sunduğu tespit edilmektedir (BBC, 2 Kasım 2022: “Russian U-turn allows grain deal to resume”; Euronews, 20 Ağustos 2022: “UN chief says Ukraine grain shipments offer 'hope' for the world during visit to Turkey”, 21 Temmuz 2022: “Ukraine and Russia sign vital grain export deal in Istanbul”; VoA, 22 Temmuz 2022: “Agreement Signed on Trapped Ukrainian Grain”; RT, 22 Temmuz 2022: “Deal struck on Ukraine grain exports”; Ukrinform, 28 Ağustos 2022: “Zelensky thanks Erdoğan for his non-recognition of sham referenda”, 17 Kasım 2022: “EU welcomes extension of Black Sea Grain Initiative”; Xinhua, 11 Kasım 2022: “Zelensky thanks Erdogan for efforts to resume grain deal”). Türkiye'nin anlaşmadaki arabulucu rolü farklı betimlemelerle övülmektedir. Türkiye'nin aracılığıyla gerçekleşen bu anlaşma, tahıl sevkiyatını mümkün kılan “çok taraflı, başarılı bir diplomasi örneği” (VoA, 22 Eylül 2022: “Latest Developments in Ukraine: Sept. 22”) olduğu belirtilirken Türkiye'nin, tahıl sevkiyatını sağlayarak gıda krizini önleyen anlaşmanın “anahtarı” olduğu (ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken'in sözleriyle) vurgulanmaktadır (VoA, 21 Ocak 2023: “Inspections of Ukrainian Grain Ships Halved Since October”). Türkiye'nin açlıkla mücadele eden dünyaya çözüm sağlamak için “hayati bir savaş dönemi anlaşmasına” aracılık ettiği belirtilmektedir (VoA, 3 Haziran 2023: “How Turkey's Erdogan Has Maintained a Tight Grip on Power”). Euronews, her iki tarafın da müzakere masasına getirilmesinde Türkiye'nin “kilit bir rol” oynadığını (23 Temmuz 2022: “Grain deal on knife-edge after 'Russian missiles' hit key Ukrainian port”), Ukrinform ise Türkiye'nin süreçte “özel bir rol üstlendiğini”, kurduğu etkileşimin “takdire şayan” (19 Ekim 2022: “Zelensky, Erdogan discuss extension of grain initiative”) olduğunu ifade etmektedir. Bunun yanı sıra Macaristan Dışişleri Bakanı Peter Szijjarto barış için göstermiş olduğu çabalardan dolayı Recep Tayyip Erdoğan'ın Nobel Barış Ödülü alması gerektiğini ifade etmektedir (RT, 31 Ocak 2022: “Turkish peace efforts in Ukraine deserve Nobel Prize – Hungarian FM”). Ukrinform, Ukrayna yönetiminin Tahıl Anlaşması için Türkiye'nin verdiği mücadeleyi takdirle karşıladığı, güvenilir bir ülke olduğunu aktarmaktadır (Ukrinform, 7 Haziran 2022:

“Unblocking ports: Ukraine to reject any agreements if its interests not taken into account”). Tahıl koridorunun 2023 yılı temmuz ayında uzatılmaması sonrasında anlaşmanın yenilenmesi için Putin'i ikna edebilecek tek kişinin Recep Tayyip Erdoğan olduğu dile getirilmektedir (12 Ağustos 2023: “Only Erdoğan can convince Putin to return to grain deal – Kuleba”).

Türkiye'nin Tahıl Koridoru Anlaşması sürecinde yapıcı, güvenilir ve muteber bir rolü olduğuna yönelik önemli bir yumuşak güç ürettiği uluslararası medyada yeterli bir biçimde yer bulmaktadır. Haberlerin bir kısmında Türkiye'nin Rusya'ya karşı getirilen yaptırımlara katılmadığı, Ukrayna'ya da çeşitli silah sattığı ve insani yardımda bulunarak Rusya ile Ukrayna arasında önemli bir denge kurduğu düşüncesi hakimdir. Bu yaklaşımın da her iki tarafla görüşme ve arabuluculuk konusunda cesaret verdiği, Türkiye'ye bir manevra alanı sağladığı öne sürülmektedir (Voa, 22 Ağustos 2022: “Putin Courts Erdogan, as Turkey Claims Ukraine Grain Deal Success”, 4 Ağustos 2022: “Erdogan and Putin to Meet in Sochi for 2nd Time in a Month”; Euronews, 3 Eylül 2023: “Ukraine War: Zelenskyy discusses Black Sea grain corridor with Macron ahead of Putin-Erdogan summit”; Ukrinform, 25 Temmuz 2022: “Ankara may declare at NATO-Ukraine Council that country to deal with grain deal on its own – expert”; RT, 31 Ocak 2023: “Turkish peace efforts in Ukraine deserve Nobel Prize – Hungarian FM”, Xinhua, 16 Ağustos 2023: “News Analysis: Türkiye presses for grain deal to bolster influence, secure cheap grain”).

Batı mediasında Türkiye'nin Rusya ve Ukrayna ile kurduğu bu denge ilişkisinin ne kadar sürdürülebilir olacağı tartışılmaktadır. Bir taraftan NATO üyesi olan Türkiye'nin Rusya'yla yakınlığı ve diğer taraftan Ukrayna'ya silah satışı ve insani yardımı Batı mediasında farklı değerlendirmeleri beraberinde getirmektedir (Voa, 22 Ağustos 2022: “Putin Courts Erdogan, as Turkey Claims Ukraine Grain Deal Success”, 22 Temmuz 2022: “Agreement Signed on Trapped Ukrainian Grain”; Euronews, 3 Eylül 2023: “Ukraine War: Zelenskyy discusses Black Sea grain corridor with Macron ahead of Putin-Erdogan summit”). Euronews, bir yandan Erdoğan ve Putin'in uzun süredir ülkelerinde otoriter bir yönetim yürütmeleri ile benzeşen yanlarına vurgu yaparken, (3 Eylül 2023: “Ukraine War: Zelenskyy discusses Black Sea grain corridor with Macron ahead of Putin-Erdogan summit”) diğer yönden de arabuluculuk rolündeki gücünü uzman görüşler aracılığıyla aktarmaktadır. Loughborough Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Ali Bilgiç'e göre, Türkiye'nin her iki tarafla iyi ilişkiler kurması, savaş sırasında Türkiye'yi benzersiz bir konuma itmektedir. Batı'nın bu arabuluculuğa nasıl baktığı göz önünde bulundurulduğunda; Türkiye'nin NATO üyesi bir ülke ve her iki ülke ile güçlü ilişkileri olması Batı nezdinde Türkiye'yi bir adım öne çıkarmaktadır. Ancak Türkiye'nin herhangi bir bloğa tümüyle bağlı kalmadan denge siyasetini ne zamana kadar devam ettirilebileceği önemli bir tartışma konusudur. Çünkü savaşın yoğunlaşarak Rusya'nın kazanımlar elde etmesi Türkiye'nin izlediği denge siyasetine karşı Batı'nın sabrı tüketebilir. Olası yaptırımlar Türkiye'nin arabulucu politikasını önemli ölçüde sekteye uğratabilir (3 Mart 2023: “Between Ukraine, Russia and the West: Can Turkey keep up its balancing act?”). VoA,

Türkiye'nin önemli bir arabuluculuk üstlenmesine karşın Batı'nın İsveç ve Finlandiya'nın NATO üyeliği konusundaki tavrı sebebiyle Türkiye'ye mesafeli yaklaştığı dile getirilmektedir (17 Ocak 2023: "Latest Developments in Ukraine: Jan. 17", 18 Ocak 2023: "Latest Developments in Ukraine: Jan. 18"). Bunun yanı sıra Türkiye'nin Rusya'yla yakınlaşması Batı'nın Rusya'ya uyguladığı yaptırımların Türkiye kaynaklı delinebileceği ihtimalini düşündürmektedir (13 Ekim 2022: "Russian, Turkish Leaders Meet Again as West Voices Concern"). Ayrıca Recep Tayyip Erdoğan'ın bu arabuluculuğu 2023 genel seçimleri için bir iç siyaset kozu ve ekonomik rahatlama olarak kullanabileceğinin altı çizilmektedir (15 Kasım 2022: "Turkey Trying to Persuade Russia to Renew UN Grain Deal"). Haberlerde yer alan uzmanlar Tahıl Anlaşması'ndaki arabuluculuğu önemli bulurken Türkiye'nin arabuluculuğunun savaşın gidişatı ve sonucuna bağlı olarak ince bir çizgide hareket ettiğini ifade etmektedir (VoA, 13 Ekim 2022: "Russian, Turkish Leaders Meet Again as West Voices Concern", 22 Ağustos 2022: "Putin Courts Erdogan, as Turkey Claims Ukraine Grain Deal Success").

Rusya medyasında arabuluculuğa ilişkin memnuniyet öne çıkarken Türkiye'ye yönelik eleştiriler de bulunmaktadır. Rus Senatör Victor Bondarev'in görüşlerine vurgu yapılan "Türkiye turning into unfriendly country – Russian senator" (10 Temmuz 2023) başlıklı haberde Türkiye'nin düşman bir ülkeye dönüştüğüne yönelik iddialar söz konusudur. Ukrayna için mücadele eden Azak komutanlarının ele geçirilmesi sonrası Rusya'nın komutanları esir değişimi kapsamında Türkiye'ye göndermesi ve Türkiye'nin bunları savaş bitene kadar kontrolünde tutması gerekirken Ukrayna'ya teslim etmesi sonrası Rusya'nın bu tür yorumlarda bulunduğu görülmektedir. Ukrayna medyasında ise Türkiye'nin gücünden söz edilmekte, savaşın her iki tarafı arasında bilgi alışverişi ve müzakere süreçlerini yönetecek bir güce sahip olduğu aktarılmaktadır (19 Ağustos 2022: "Russia could be behind narrative claiming Erdogan came to Ukraine to convey Putin's ultimatum – official"). Ancak uzmanlar Türkiye'nin bu arabuluculukla önemli bir maddi ve manevi kazanım sağladığını dile getirmektedir. Ukrayna'dan daha ucuza tahıl Rusya'dan ise doğalgaz alımı ile Türkiye önemli bir maddi kazanç sağlarken taraflar arasındaki iletişim ve müzakerede de vazgeçilmez bir unsur olduğunu kanıtlamaya çalışmaktadır (25 Temmuz 2023: "Ankara may declare at NATO-Ukraine Council that country to deal with grain deal on its own – expert"). Çin medyası da Türkiye'nin izlediği dengeli siyaseti "proaktif tarafsızlık" olarak tanımlamakta, tahıl anlaşmasını bir yakınlaşma, bölgesel etki gücünü artırma aracı olarak kullandığını belirtmektedir. Tahıl anlaşması ile Türkiye'nin hem kendi iç enflasyonunu dengeleme (ucuz doğalgaz ve tahıl ile) hem de muhtaç olan ülkelere tahıl ulaştırma misyonunu gerçekleştirme niyeti olduğunun altı çizilmektedir (16 Ağustos 2023: "News Analysis: Türkiye presses for grain deal to bolster influence, secure cheap grain").

ABD, AB, Rusya, Ukrayna, İngiltere ve Çin medyası düşünüldüğünde; Türkiye'nin Tahıl Anlaşması'nın imzalanma ve yenilenme sürecinde etkili ve güçlü bir rol oynadığı, bu anlamda önemli bir prestij ve yumuşak güç kazandığı görülmektedir. Haber içerikleri göz önünde bulundurulduğunda; anlaşmaya verilen değer, arabulucu ve çözümcü rolü ile

Türkiye övgüsü, Türk yetkililerin birincil haber kaynağı olması konusundaki bulgular önemli bir kamu diplomasisi kazanımına işaret etmektedir. Elbette ki her iki bloğa da tümüyle bağımlı bir politika izlenmemesi, tarafları savaşın gidişatına bağlı olarak Tahıl Anlaşması'nın geleceği ve Türk dış politikasının sürdürülebilirliği konusunda bazı tereddütlere ittiği de görülmektedir. Ayrıca böyle bir anlaşmaya ev sahipliği yapması, koordinatörlük görevini üstlenmesinin Türkiye'ye maddi ve manevi çıkarlar sağladığının altı çizilmektedir.

4.1.2. TRT World'ün Değerlendirmeleri

TRT World, TRT World dışındaki medya kuruluşlarının çizdiği arabulucu rolüne benzer bir haber çerçevesi çizmekte, tarafları bir araya getiren çözümcü bir ülke olduğuna, yoğun bir diplomasi trafiği yürüttüğüne dikkat çekmektedir. Ancak TRT World, Türkiye'nin Tahıl Anlaşması sürecindeki rolünü oldukça vurgulu bir biçimde işlemektedir (21 Temmuz 2023: "Türkiye working against end of grain deal and resulting fallout: Erdogan", 22 Temmuz 2022: "How Türkiye made Ukraine grain exports deal with Russia possible"). Haberlerin büyük kısmında anlaşma sürecinde gösterdiği diplomatik çabalar sebebiyle Türkiye'ye yönelik teşekkür, övgü ve takdirler geniş bir yer bulmaktadır (31 Ağustos 2023: "US hails Türkiye's efforts to revive the Black Sea grain deal", 26 Ağustos 2023: "EU says it's important to resume Türkiye-led grain deal", 22 Haziran 2023: "Black Sea deal helped world access much 'needed grain': Ukrainian premier"). Uluslararası camianın yanı sıra Türk yetkililerin anlaşma sebebiyle sağlanan müzakere ve faydaları övdüğü bir haber üretimi söz konusudur (25 Aralık 2022: "Erdogan: Black Sea grain deal result of Türkiye's mediation"). TRT World, Tahıl Anlaşması sürecinde haber kaynağı olarak çok yüksek bir oranda Türk yetkililere yer vermektedir. Haber başlıklarında özellikle Recep Tayyip Erdoğan'ın anlaşmaya dönük açıklamaları sıklıkla dile getirilmektedir (4 Kasım 2022: "Türkiye's Erdogan vows to send grain, fertilisers to countries in need", 25 Aralık 2022: "Erdogan: Black Sea grain deal result of Türkiye's mediation", 4 Eylül 2023: "Black Sea grain deal should be resumed by correcting deficiencies: Erdogan").

Diğer medya kuruluşlarında olduğu gibi TRT World'de anlaşma farklı tanımlamalarla gündeme gelmektedir. Erdoğan'ın anlaşmayı "tüm dünyanın en önemli önceliği" (5 Eylül 2023: "Erdogan says will discuss Black Sea grain deal with UN chief soon") olarak tanımladığı öne çıkarılmakta, "tarihi" bir nitelikte (4 Eylül 2023: "Russia open to discussing grain deal, Putin says in meeting with Erdogan"), "hayati bir girişim" (21 Temmuz 2023: "Live blog: Erdogan, Zelenskyy discuss grain deal extension") ve "dönüm noktası" (12 Mart 2023: "Türkiye supports extending Black Sea grain deal - defence minister") olduğu aktarılmaktadır. TRT World, Tahıl Anlaşması'nın nasıl işleyeceğini, küresel alan ve savaş tarafları için ne tür faydalar getireceğini detaylı bir biçimde ele almaktadır. Gıda fiyatlarının düşmesi, ihtiyacı olan ülkelerin tahıla kavuşması, tarafların endişelerinin giderilmesi gibi birçok faydadan söz etmek mümkündür (27 Temmuz 2022: "Istanbul-based centre for Ukrainian grain exports a lifeline to humanity", 30 Ekim 2022: "Live blog:

Türkiye, Ukraine, UN ‘agree to move 16 vessels’ in grain deal”). Türkiye’nin Tahıl Anlaşması’ndaki arabuluculuğu çeşitli betimlemelerle haber metinlerine taşınmaktadır. Küresel gıda krizinin hafifletilmesinde “hayati bir rol oynadığı” (2 Kasım 2022: “Live blog: Zelenskyy hails Erdogan for saving Black Sea grain deal”), “benzersiz arabulucu rolü” (4 Ağustos 2023: “President Erdogan says hopeful of Putin’s visit to Türkiye in August”) sergilediği, Türkiye’nin “sözleriyle değil yaptıklarıyla kendisini kanıtladığı” vurgulanmaktadır.

Türkiye’nin süreçteki diplomatik çabaları uzmanlar eşliğinde yorumlanmaktadır. Uppsala Üniversitesi Rusya ve Avrasya Çalışmaları Enstitüsü’nde yer alan akademisyen Gregory Simons, anlaşmanın yoğun bir diplomasi trafiğini gerektirdiğini ve bunu Batı ülkelerinin yapamayacağını ifade etmektedir. Simons, Türkiye’nin anlaşma sürecinde “diplomasiyi mükemmelleştirdiğini” dile getirirken Batı ile Rusya arasındaki güvensizlik ve düşmanlığın çözüm için en büyük engel olduğunu aktarmaktadır. Türkiye’nin ise uluslararası bir dengeleyici güç rolü oynaması ve dürüst bir komisyoncu olarak marka değerini yükselten çıkarlar elde ettiğini vurgulamaktadır (8 Mart 2023: “Can Türkiye salvage Ukraine-Russia grain deal?”). Uzmanlara göre, Türkiye, savaşın her iki tarafı ile iletişim kurabilen az sayıdaki ülkelerden biri olarak dürüst bir arabulucu rolü üstlenmektedir (27 Temmuz 2022: “Istanbul-based centre for Ukrainian grain exports a lifeline to humanity”). Ayrıca uluslararası alanın doğru bir temsil sağlamayan doğasına karşı Türkiye’nin kendi diplomasi tarzıyla arabuluculuk üstlendiğinin altı çizilmektedir (5 Ağustos 2023: “Turkish Ambassadors Gather in Ankara to Discuss Foreign Policy”). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi’nde siyaset bilimi ve kamu yönetimi alanında çalışan akademisyen Nazmul İslam, Türkiye’nin izlediği stratejik dengenin arabuluculuk ve bunun sonucunda küresel gıda krizini önleme konusunda önemli bir adım olduğuna dikkat çekmekte, uluslararası toplumu farklı birçok riskten koruduğuna işaret etmektedir.

Türkiye’nin diplomasi başarısına vurgu yapılırken Batı’nın taraflara yaklaşımının da başarısız olduğuna değinilmektedir. Recep Tayyip Erdoğan’ın düşüncelerini içeren ifadelerde Batı’nın diplomasi yerine “provokasyon” yaptığı aktarılmaktadır (25 Aralık 2022: “Erdogan: Black Sea grain deal result of Türkiye’s mediation”). Esasında Tahıl Anlaşması’nın 2023 yılı temmuz ayından sonra yenilenmemesinden de Batı ülkelerinin sorumlu olduğu belirtilmektedir. Rusya’nın Batı ülkelerinin Rusya’ya dönük yaptırım ve ihracat yasaklarının kaldırılmaması yönündeki şikayetlerine, bu durum devam ettiği sürece anlaşmanın yenilenmeyeceğini açıklamasına Türkiye’nin de destek verdiği görülmektedir. Ayrıca Ukrayna tahılının ihtiyacı olan ülkelere yeterince ulaşmadığı yönündeki endişeler de haberlerde belirgin bir biçimde yer almaktadır (4 Eylül 2023: “President Erdogan arrives in Russia for talks with Putin”, 31 Ağustos 2023: “New UN proposals could revive Black Sea grain deal: Turkish FM”, 8 Ocak 2023: “Türkiye determined to send grain to Africa through Black Sea: Erdogan”, 4 Kasım 2022: “Türkiye’s Erdogan vows to send grain, fertilisers to countries in need”). Bunun yanı sıra Türkiye ve BM’nin aracılık ettiği Tahıl Anlaşması’nın bir alternatifi olmadığı da vurgulanmaktadır. Alternatiflerin mevcut girişim gibi güvenli,

sürdürülebilir ve taraflar arası iş birliğini dayalı kalıcı bir model sunamayacağı ifade edilmektedir (4 Eylül 2023: “Black Sea grain deal should be resumed by correcting deficiencies: Erdogan”, 28 Ağustos 2023: “President Erdogan to visit Russia 'soon,' Turkish official says”). Tahıl Anlaşması'na karşı herhangi bir alternatif olmadığına yönelik dile getirilen görüşler farklı arayışların fayda getirmeyeceğini öne çıkararak süreçte Türkiye'nin vazgeçilmez ve alternatifsiz bir unsur olduğunu kanıtlama çabasını göstermektedir.

TRT World'ün Tahıl Anlaşması sürecinde ürettiği haberler göz önünde bulundurulduğunda; Türkiye övgüsünü önceleyen bir bakış açısına sahip olduğunu dile getirmek yanlış olmayacaktır. Ayrıca anlaşmanın ve Türkiye'nin sağladığı yararlar tanımlanırken TRT World'ün diğer uluslararası medya kuruluşlarına benzer bir tutum sergilediği görülmektedir. Anlaşmanın uzatılmaması sürecinde Rusya'nın taleplerinin haklı bulunduğu bir haber çerçevesi çizilirken girişimin sürdürülmesi için Batı'nın bazı adımlar atması gerektiğinin altı çizilmektedir. Bu noktada TRT World'ün bir kamu diplomasisi enstrümanı olarak Türkiye'deki siyasi iktidarın tezlerini bütünüyle aktardığı bir durum söz konusudur. Kullanılan haber kaynaklarının büyük çoğunluğunun Türk yetkililerden oluşması, BM-Türkiye iş birliğinden ziyade ağırlıklı olarak Recep Tayyip Erdoğan vurgusu gibi durumlar bu savı desteklemektedir.

Sonuç

2022 yılında savaşa dönuşen Rusya-Ukrayna gerginliğı savaşın tarafları ve küresel alan açısından sorunlar doğurmuştur. Rusya ve Ukrayna'nın küresel tahıl tedariki ve ihracatında önemli bir paya sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda; savaş durumundaki Ukrayna'nın tahıl sevkiyatını gerçekleştirememesi bir gıda krizini beraberinde getirmiştir. Bu krizin aşılması için savaşın tarafları arasında arabuluculuk yapma zorunluluğı doğmuştur. Sorunların barışçıl yollarla çözülmesi, iyi ilişkilerin kurulması için uluslar, yumuşak gücünü harekete geçirerek kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Bu bağlamda, Türkiye ve BM bu inisiyatifi alarak tarafların bir araya gelmesini sağlamıştır. Tahıl Anlaşması olarak İstanbul'da hayata geçirilen bu girişim ile Ukrayna tahılının diğer ülkelere ihracı mümkün kılınmıştır. Bu noktada Türkiye'nin Rusya-Ukrayna Savaşı'nın neden olduğu gıda krizinin aşılmasında ne tür bir rol oynadığını, uluslararası medya ve TRT World'ün Türkiye için nasıl bir çerçeve çizdiğini incelemek, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerine yönelik saptamada bulunmaya katkı sağlamaktadır. Hâl bu iken çalışmada Türkiye'nin Tahıl Anlaşması sürecinde nasıl bir rol aldığı uluslararası medya (BBC, Euronews, RT, Ukrinform, VoA, Xinhua) ve TRT World üzerinden irdelenmekte, anlaşmayı temel alan haber metinleri eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenerek kamu diplomasisi-medya ekseninde değerlendirmeler yapılmaktadır.

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; uluslararası medya, bir çözüm yolu olarak Tahıl Anlaşması'nı, faydalarını ve Türkiye-BM ortaklığını öne çıkarmaktadır. Uluslararası medya nezdinde Türkiye'nin Tahıl Anlaşması'na ev sahipliğı yapma ve aracılık

etme konusunda önemli bir kamu diplomasisi faaliyeti yürüttüğü, uluslararası camianın da desteğini alarak hatırı sayılır bir yumuşak güç ürettiği saptanmaktadır. Haber metinlerinde yer alan tanımlamalar, Türkiye'ye dönük teşekkür ve övgüler, Türkiye ve Türk yetkililerin önemli bir haber kaynağı olarak gösterilmesi, Türkiye'nin anlaşmanın imzalanması konusunda söz ve güç sahibi olduğunu göstermektedir. Haber metinlerinde anlaşma ile küresel gıda krizinin hafifletildiği, Ukrayna'nın ticari faaliyetlerine başladığı ve Rusya'nın silah kaçakçılığı konusundaki endişelerinin giderildiği bir sistemin hayata geçirilmesi konusunda Türkiye'nin BM ile merkezi bir konumda olduğu tespit edilmektedir. Uluslararası medya Türkiye'nin arabulucu rolünü takdir ederken bazı kuşkuları da dile getirmektedir. Türkiye'nin izlediği dengeleyici siyasetin çok ince bir çizgide ilerlediği, savaşın gidişatı ve Rusya ile ilişkilere bağlı olarak Türkiye aleyhinde değişebileceği öngörülmektedir. Ayrıca uluslararası medyanın geneli bu anlaşma ile Türkiye'nin siyasi ve ekonomik birçok getiri elde ettiğinin altını çizmektedir. Dolayısıyla uluslararası medya bir yandan Türkiye'nin arabuluculuktaki rolünü takdir ederken diğer yandan bu rolün ne ölçüde sürdürülebileceğini de sorgulamakta, liderlerin ve ikili ilişkilerin öne çıktığı bir diplomasi anlayışına eleştirilerde de bulunmaktadır.

TRT World ise Tahıl Anlaşması'na ve BM'ye vurgu yapmasının yanı sıra ana odak noktasına Türkiye'yi almaktadır. TRT World'ün genellikle Türkiye'nin tezlerini, kaygılarını ve başarılarını net bir biçimde uluslararası alana aktaran bir kamu diplomasisi enstrümanı olduğu görülmektedir. Ancak buradaki Türkiye övgüsünün ve Türkiye'nin "benzersiz diplomasi yeteneğinin" Türkiye'den ziyade siyasi iktidar etrafında şekillendiğini belirtmek gerekmektedir. Esasında uluslararası medya arabulucu olarak Türkiye'yi öne çıkarırken TRT World'ün politik bir bakış açısıyla siyasi iktidar ve özellikle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı önelediği bir süreç yürüttüğü tespit edilmektedir. Bu yaklaşım kamu diplomasisi ve medya özgürlüğü açısından yanlış ve problemlidir. Çünkü -her ülkede olduğu gibi- liderlerin ve siyasi iktidarların geçici; ülkelerin kalıcı olduğu bir düzende TRT World'ün kurumsallıktan uzaklaşarak kendisini siyasi iktidara hizalamak yerine bütüncül bir Türkiye vurgusu yapması, politik tutumdan sıyrılmasını sağlayacak, daha güçlü bir kamu diplomasisi yürütmesine aracılık edecektir. Bunun yanı sıra Tahıl Anlaşması ve makro ölçekte Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Türkiye'nin gelecekte ne tür bir rol oynayacağına yönelik bir projeksiyon da çizilmemektedir. Uluslararası medya Türkiye'nin rolüne ilişkin bazı şüpheleri dile getirirken TRT World'ün Türkiye'nin diplomasi başarısını anlatmaktan öteye geçemediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Uluslararası medyanın Türkiye'nin rolünün sürdürülebilirliğine ilişkin soru işaretlerinin esasında pratikte de -17 Temmuz 2023'te Rusya'nın anlaşmadan çekilmesi ile- karşılık bulduğu görülmektedir. Bu doğrultuda genel bir değerlendirme yapıldığında; Türkiye'nin Tahıl Anlaşması'nın imzalanması ve uzatılması konusunda 17 Temmuz 2023'e kadar olan süreçte uluslararası medya nezdinde "güvenilir bir konumda anahtar bir rol oynadığı", önemli bir kamu diplomasisi faaliyeti yürüttüğü görülmektedir. Ancak Rusya'nın kendi taleplerinin karşılanmaması nedeniyle anlaşmayı askıya aldığı 17 Temmuz 2023'ten itibaren yaşanan

süreçte -Batı medyasının çizdiği çerçeveye paralel olarak- Türkiye'nin bu rolü sürdürüp sürdürmeyeceği belirsizliğini korumaktadır. TRT World'ün, Türkiye'nin diplomasi adımını ve tezlerini aktarırken siyasi iktidarın bakış açısına göre pozisyon alan yaklaşımı, Türkiye'nin yumuşak gücüne zarar verebilmektedir. Bu veriler TRT World ve kamu diplomasisi üzerine yapılan çalışmaların (Öksüz ve Budak, 2022; Elswah ve Howard, 2022) sonuçları ile benzeşmektedir. Elbette ki TRT World'ün Türkiye'nin savlarını dile getirmesi, tanıtımını yapması kamu diplomasisinin temelini oluşturmakta; ancak bütüncül bir Türkiye vurgusu olmayan, politik ve yanlı bir anlayış uluslararası alan nezdinde basın özgürlüğünü sorgulatmaktadır.

Extended Abstract

Humanity has experienced many wars and conflicts throughout history. These periods of war have negatively affected individuals in many different ways. Many people have lost their lives during the war, struggled to survive in difficult conditions and had to migrate from their regions. States take diplomatic steps to prevent many such crises in the global arena and to provide treatment to individuals affected by the crisis. These steps, which can be characterized as public diplomacy, increase the prestige of mediator countries in the international arena and generate soft power. The media functions as an important tool in public diplomacy activities carried out in crisis situations and is one of the determining factors in mediation and reflecting the approach of the parties. In addition, the media also appears as an important public diplomacy instrument in the process of conveying the views, theses and justifications of the countries to which it belongs on the crisis in question.

The 2022 Russia-Ukraine War also negatively affected both the people of the region and the global arena. The fact that Russia is an important energy exporter has increased energy prices in the global arena. The fact that Russia and Ukraine are major grain producers and exporters has led to grain shortages in various parts of the world due to the war. In order to solve the grain crisis, the UN and Turkey brought the parties to the war together and facilitated an deal on the transportation of grain from the region to the regions in need. This deal, known as the Grain Deal, led to the transportation of grain produced in the region to different parts of the world through Turkey. Turkey's pioneering of this deal by bringing the parties to the war together at the negotiation table in Istanbul has the potential to provide an important public diplomacy gain. For this reason, it is important to analyze Turkey's public diplomacy activities in this process in the context of international media. Therefore, this study attempts to answer the question of what role is attributed to Turkey in the extension and continuation of the Grain Deal by analyzing the news content in international media (BBC, VoA, Russia Today, Xinhua, Ukrinform, Euronews). In addition, the news on TRT World, which is considered as Turkey's gateway to the world, is also analyzed to compare Turkey's perspective with the international public opinion. In the study, the news produced between the signing of the Grain Deal (July 22, 2022) and its termination (September 4, 2023) were selected as a sample, and in accordance with the

purpose of the study, only the news that included Turkey's diplomatic efforts (n= 419) were analyzed through critical discourse analysis method.

When the findings of the study are evaluated; global media outlets, except TRT World, see the mediation as a very valuable and important way to overcome the crisis. At this point, it is seen that Turkey played a key role in the signing and sustaining of the Grain Deal in the global media, and it is determined that Turkey produced an important soft power in the eyes of media contents. The praise directed towards Turkey for the Grain Deal and the portrayal of Turkish officials as the primary news source confirm that Turkey had a say in the process of this deal. At the same time, while the international media praises Turkey's role, it also questions the sustainability of Turkey's policy of balance between Russia and Ukraine. It is emphasized that Turkey's balancing act is a very fine line due to factors such as Turkey's relations with Russia as a NATO member, Western countries' perspectives on these relations and the fate of the war.

TRT World, on the other hand, has made Turkey its main focus during the Grain Deal process and has clearly conveyed Turkey's arguments, concerns and diplomatic success to the international arena. However, TRT World differs from the international media by emphasizing the political power and President Recep Tayyip Erdoğan rather than a holistic emphasis on Turkey. TRT World takes a political and biased stance on the Grain Deal and lacks the emphasis on a strong Turkey expressed by the international media. However, in a world where leaders and governments are temporary and countries are permanent, a holistic emphasis on Turkey can create more positive results in terms of public diplomacy and transform TRT World into an important public diplomacy instrument in terms of political independence, media freedom and credibility. While the international media covered the uncertainties and risks surrounding the future of the Grain Deal, TRT World did not do more than report on Turkey's diplomatic success.

Kaynakça | References

- Akca, E. Ş. (2004). 1990 sonrası Türk-Amerikan ilişkileri ve iki ülke basınında temsili: karşılaştırılmalı söylem çözümlemesi [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ege Üniversitesi.
- Altun, T. ve Tarhan, M. (2023, 1 Ocak). 2023'te dünyayı Rusya-Ukrayna krizinin etkileri ve enerji krizi riski bekliyor. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/2023te-dunyayi-rusya-ukrayna-krizinin-etkileri-ve-enerji-krizi-riski-bekliyor/2776757>
- Arguilla, J. ve D. Ronfeldt. (1999). The emergence of noopolitik: toward an American information strategy. National Defense Research Institute (RAND).
- Ba, A. (2011). Public diplomacy and civil society. İçinde M. H. Özev (Ed.), Public diplomacy in the OIC countries (ss. 43-46). Tasam Yayınları.
- Barıtçı F. ve Aydeniz, H. (2019). Kamu diplomasisi aracı olarak medya: TRT World örneği. Erciyes İletişim Dergisi, 6(2), 1551-1576.
- Başçılar, M., Karataş, M. ve Güre, M. D. P. (2022). Rusya-Ukrayna savaşı, zorunlu göç ve insani koridorlar: sosyal hizmet bağlamında bir değerlendirme. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 11 (2), 794-805.
- BBC Türkçe. (2023, 23 Temmuz). 2023'te dünyayı Rusya-Ukrayna krizinin etkileri ve enerji krizi riski bekliyor. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cndy1jr6n8po>
- Budak, E. (2018). Türkiye'de yayın yapan uluslararası haber organları üzerine ekonomi-politik bir inceleme. PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(3), 344-357.
- Cull, N. J. (2010). Public diplomacy: seven lessons for its future from its past. Place Branding and Public Diplomacy, 6, 11-17.
- Dinçer, S. D. (2022, 11 Haziran). Dünyanın ekmek sepetindeki savaş, gıda güvenliğini riske sokuyor. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/dunyanin-ekmek-sepetindeki-savas-gida-guvenligini-riske-sokuyor/2611132>
- Doster, B. (2018). Atatürk ve kamu diplomasisi. A. N. Yılmaz ve G. Kılıçoğlu (Eds.), Yumuşak güç ve kamu diplomasisi üzerine akademik analizler: Türkiye ve dünyadan örnekler içinde (ss. 1-10). Nobel Yayınları.
- Ekşi, M. (2020). Kamu diplomasisi. A. R. Usul ve İ. Yaylacı (Eds.), Dönüşen diplomasi ve Türkiye: aktörler, alanlar ve araçlar içinde (ss. 289-320). Küre Yayınları.
- Elsawah, M. ve Howard, P. N. (2022). Where news could not inspire change: TRT World as a party broadcaster. Journalism, 23(10), 2079-2095.
- Fortner, R. S. (1993). International communication: history, conflict, and control of the global metropolis. Wadsworth.
- Gilboa, E. (2002). Global communication and foreign policy. Journal of Communication, 52, 731-748.
- Gölcü, A. ve Dağ, H. (2021). Political discourse in the historical context of the relationship of media and politics: 31 march 2019 local elections. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 45, 105-124.
- Koç, N. K. (2012). Türkiye'deki yazılı basında tekel işçi eyleminin sunumu. Çalışma ve Toplum,

- 4(35), 189-216.
- Köksoy, E. ve Kavoğlu, S. (2023). Savaş iletişimi: Rusya-Ukrayna savaşı üzerine bir inceleme. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 41, 94-116.
- Leonard, M. ve Small, A. (2005). Norwegian public diplomacy. The Foreign Center.
- Medyascope. (2022, 7 Mart). Rusya'ya hangi yaptırımlar uygulanıyor? <https://medyascope.tv/2022/03/07/rusyaya-hangi-yaptirimlar-uygulaniyor/>
- Medyascope. (2023, 18 Temmuz). Putin tahıl koridoru anlaşmasından neden çekildi? Şimdi ne olacak? <https://medyascope.tv/2023/07/18/putin-tahil-koridoru-anlasmastan-neden-cekildi-simdi-ne-olacak/>
- NTV (2023, 17 Temmuz). Tahıl koridorundan 33 milyon tona yakın tahıl taşındı. https://www.ntv.com.tr/dunya/tahil-koridorundan-33-milyon-tona-yakin-tahil-tasindi,mB_6AgECHEqicBNbKgJBA
- Nye, J. S. (2017). Yumuşak Güç (R. İnan Aydın, Çev.). BB101 Yayıncılık.
- Öksüz, O. ve Budak, E. (2022). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde bir kamu diplomasisi enstrümanı olarak medyanın rolü: TRT World örneği. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 21, 429-465.
- Polonska-Kimunguyi, E. ve Kimunguyi, P. (2012). From european identity and media imperialism to public diplomacy: the changing rationale behind Euronews. VIEW Journal of European Television History and Culture, 1(2), 105-117.
- Sancak, K. (2019). Uluslararası terörle mücadelede yumuşak güç ve kamu diplomasisi bağlamında medyanın önemi. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 33(1), 359-372.
- Seib, P. (2008). The Al Jazeera effect. Dulles Potomac.
- Tuch, H. N. (1990). Communicating with the world: US public diplomacy overseas. George Town University.
- Uygun, A. G. (2023). Avrupa Birliği'nin Rusya'ya yönelik yaptırımları: dış politika aracı olarak yaptırımlar. TroyAcademy, 8(1), 136-155.
- Wu, Y. S. (2016). China's media and public diplomacy approach in Africa: illustrations from South Africa. Chinese Journal of Communication, 9(1), 81-97.
- Yablokov, I. (2015). Conspiracy theories as a Russian public diplomacy tool: The case of Russia Today (RT). Politics, 35(3-4), 301-315.
- Yağmurlu, A. (2019). Dijital diplomasi: kamu diplomasisi çerçevesinden Avrupa Birliği üye ülkeleri ve Türkiye dışişleri bakanlıkları internet uygulamaları. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 7(2), 1267-1295.
- Yanardağoğlu, E. (2014). Uluslararası iletişim ve kamu diplomasisi: BBC dünya servisi haber merkezi örneği. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 38, 116-132.
- Yıldırım, G. (2014). Uluslararası halkla ilişkiler perspektifinden kamu diplomasisi: Türkiye'de kamu diplomasisi koordinatörlüğü örneği çerçevesinde kültürel diplomasi [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.